

FORVANDLINGER I HERBARIET

– GÆKKEBREVSTRADITIONEN I EN UDVIDET PRAKSIS

Af Sophus Ejler Jepsen,
billedhugger og praktisk formidler på Vejen Kunstmuseum

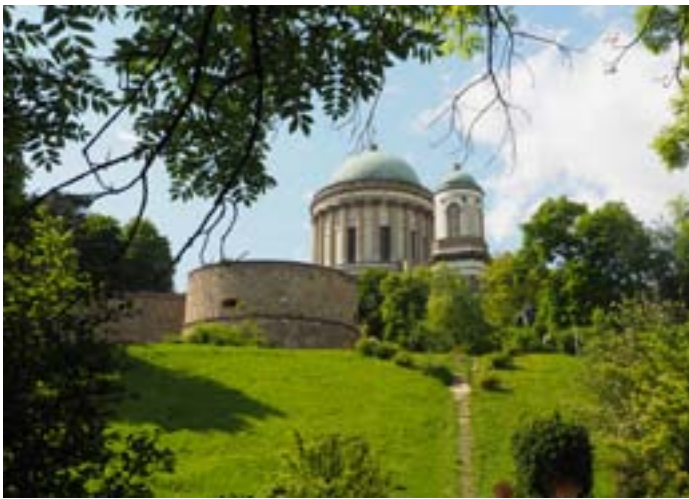
FORVANDLINGER I HERBARIET – GÆKKEBREVSTRADITIONEN I EN UDVIDET PRAKSIS

Af Sophus Ejler Jepsen, billedhugger og praktisk formidler på Vejen Kunstmuseum

Ved at gribe fat i gækkebrevet som en af de få levende danske folkekunstraditioner, der endnu praktiseres af rigtig mange børn og bedsteforældre, elever og skolelærere, og ved at udfordre denne tradition med botaniske ambitioner og fastelavnsmaske-metamorfoser, har børn og voksne fra Andst Børne- og SkoleCenter i samarbejde med billedhuggeren Sophus Ejler Jepsen og Vejen Kunstmuseum givet nyt liv til en lille stikling af folkekunsten med potentiale til at blive et stort træ.

Dansk folkekunst i Andst (DK) og Esztragom (HU)
Fredag den 6. maj 2016
åbnede den nydannede sammenslutning Dansk Folkekunst udstillingen Transfer i den 1000 år

gamle kongeborg over Esztragom, Ungarns første hovedstad. På udstillingen ses et lille udsnit af Andst-samarbejdet i form af en havelåge i rustfrit stål. Et land, der bygger så mange kilometer hegn, kan nok få brug for en havelåge! Motiverne i havelågens gitter er hentet fra en papirklip-flora, Der blev til på skolen i Andst i februar måneds emneuge op til Fastelavn. Fredag den 20. maj indvies dér to store udsmykninger ud mod gaden. En lille flig af en dansk folkekunsttradition er blevet til varige tegn i lands-by-rummet.

Indledning

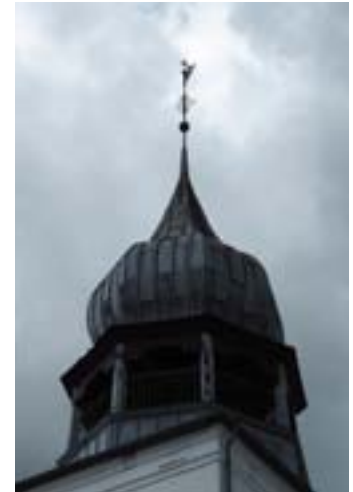
Efter Vejen Kunstmuseums Inspirati-Ons-dag 2015, hvor alle kommunens lærere var indbudt til udstilling og foredrag om skole-museum-samarbejde, inviterede Andst Børne- og skoleCenter til dialog om udvikling af et samarbejde. Aftalen blev, at hele skolen holdvis besøgte museet i efteråret 2015 og at jeg som museets skoletjeneste besøgte skolen i emneugen i februar 2016. Det overordnede

emne var dekoration og drømmen var en permanente udsmykninger, som skolens elever kunne lave i fællesskab.

Med Ornamentik og Skriftdesign som omdrejningspunkt kom vi hurtigt på sporet af noget med nye navneskilte til skolen og måske noget farvesætning af de store flader i skolegården. Med afsæt i landsbyens mest markante og helt særlige vartegn – løgspiret på byens kirke – var det oplagt at søge indholdet til vores udsmykning i den lokale flora. En flora rummer både et rigt nuanceret formsprog, der giver rigelig udfordring til alle formgivere, og samtidig et væld af poetiske ordbilleder, vi skulle skabe et skriftsnit til. Samtidig var det mit håb, at en flora kunne indgå som et brugbart værktøj til undervisningen i mange af skolens fag. Den griber ind i litteraturen, madlavningen, historien, billedkunsten – og i floraen optræder ofte stærkt geometriske figurationer, der knytter an til Matematik.

Guidet tur gennem Andst med Hans Winther

Mellem jul og nytår fik jeg kontakt med Hans Winther, der gennem længere tid har arbejdet på en bog om sin barndom i 1950'ernes Andst. Gennem bogen mærker man, hvordan begejstringen for moderniseringer og bedre levevilkår går hånd i hånd med sorgen over byens tab af betydning i den tiltagende globalisering. Fra at være et næsten selvforsynende samfund med arbejde til alle, moderniseredes byen til arbejdsløshed og forretningsdød. I madlavningen erstattes roer og kål (Brassica) af kartofler og tomater (Solanum), havregrøden bliver skiftet ud med cornflakes og træhjul, træsko og brænde erstattes af bildæk, gummisko og oliefyrr. Hans Winther tog mig på tur gennem byen og viste mig sin barndoms Andst. Vi gik fra æbletræet ved faderens smedje til lyngbakkerne ved Gamst Søenge, hvor istiden efterlod bakkerne og den hævning i landskabet, som landsbyen ligger på.

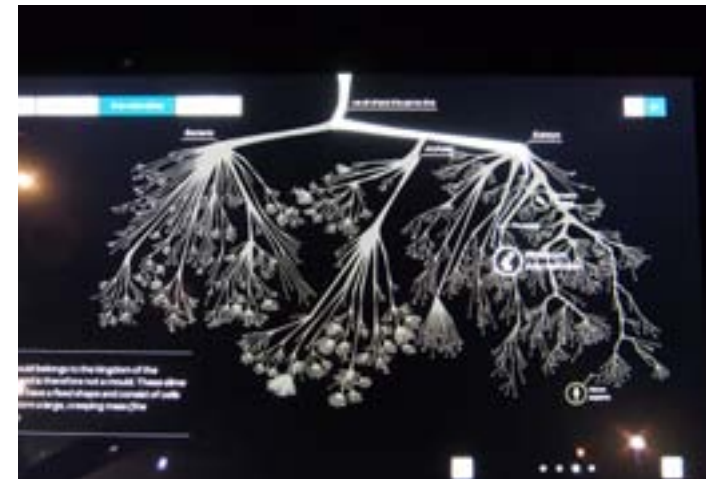

Hans viste mig karetmagerens værksted og skomagerens overfor kroen. Her et sted må man forestille sig, at den vorde Kong Christian den III har mødt skomagerens datter og sat det barn i verden, der siden blev "Caspar Markdanner", som gaden mellem kroen og den tidligere skomager er opkaldt efter.

Fem plantegrupper til fem værksteder

På baggrund af disse indtryk, og på trods af det labyrinthiske vildnis af ændrede familierelationer mellem arter og familier som i disse år forårsages af den fylogenetiske artsbestemmelse, fandt jeg frem til fem overordnede plantegrupper til emneugens fem forskellige værksteder:

ALLIUM – LØG (seks-kantede rosetter)
For Andst kirkes løgspir valgte Allium den store gruppe af planter der vokser ud af et løg, og hvis blomster har seks kronblade.

SOLANUM – NATSKYGGE (femkantede rosetter)
Først og fremmest den store gruppe af grøntsager fra de varme lande, der næsten har fortrængt de lokale arter. Hvor vedligeholder vi vores kendskab til botanik mere hyppigt og indgående end i supermarkedets grøntsagsafdeling?

BRASSICA – KÅL (de korsblomstrede rosetter)
Sammen med kornsorterne gennem mange tusinde år den primære næringskilde for agerbrugerne, der har forædlet bladene til salater, blomsterne til kål og rødderne til roer – og dermed også næringskilde for agerbrugernes dyrehold.

DENDRON – TRÆER (som mindst én af børnegrupperne skildrede med trekantede blade)
Mange forskellige plantefamilier udvikler under de rette klimatiske forhold forveddet stamme og grene. Familier som i Andst er urter på marken, står i urskoven som træer – f.eks. står vortemælk i

tropiske egne som gummitræerne, der gjorde karetmagerens vognhjul håbløst umoderne.

PORCEAE – GRÆSSER (blade og stængler med typisk én spejlingsakse)
Ingvor Filtenborgs fund af redskaber ved Gamst Søenge fortæller om bosættelser og agerbrug i området, der med de første forædledede kornsorter kom til isbræens kant fra Mellemøstens kulturer.

Papir-herbariet – og vejledning på nettet
Til et herbarium havde jeg sommeren 2015 samlet planter i Gudbrandsdalens Helvede (Helvede) og skulpturbyen Selde ved Limfjorden. Jeg havde iagtaget en tankevækkende forvandling af planternes sindrige arkitektur, når de blev presset. Udfordringen er at vise plantens konstruktive principper i ét plan. Plantens karaktertræk aflæses ofte i en bevægelse rundt om plantens lille skulpturelle konstruktion, men i herbariet skal karaktertrækkene nedfældes i planen. Viden fra herbariet kunne

let overføres til arbejdet med papirklip: Blomsterne fremstilles som rosetter der viser kronbladernes antal. Papiret foldes og klippes som gækkebreve med 6, 5 og 4 symmetriakser. Rod og stængler vises fra siden, oftest som frie figurationer uden symmetri. Bladernes karakter fremhæves bedst ved at vise symmetriaksen, der løber ud gennem stænglen.

Disse træk ville straks gå tabt, om børnene klistrede det ene element oveni det andet. En vigtig regel blev derfor, at ingen elementer måtte røre hinanden! Her begyndte en fælles undersøgelse af spatieringen: Afstanden mellem to grafiske elementer kan være så lille at de grafisk set vokser sammen, uden at de rent faktisk rør hinanden. Samtidig kan den relative afstand mellem to elementer være så stor i forhold til deres egen størrelse, at de falder fra hinanden. Her var en vigtig erfaring til det videre arbejde med skriftsnit og ordbilleder!

De grafiske vignetter

blev til som monteringer af papirklip samlet med knappenåle på opslagstavler. Teknikken er enkel og fleksibel. Den tillader uendeligt mange korrektioner inden motivet affotograferes og manipuleres til skrift eller vignette. Efterfølgende kan papirklippets dele bygges sammen til stencils, om de forstærkes med et system af pålmede pinde. Stativerne blev ofte ret skulpturelle og interessante at se på, men gav til sidst alvorlige pladsproblemer i værkstedet. Siden gik vi over til flade stativer. Dokumentation af teknikken og foldevejledninger til alle fem værksteder blev gjort tilgængelige for alle på www.sculpturepress.org.

Papirklipsflora og papirklipskriftsnit til stencil graffiti
 At teknikken egnede sig til farvesætning og udsmykning blev overbevisende testet, da alle billedskolens elever og et par hold fra Kolding Billedskole lavede bannere til hovedgaden i Vejen og Kolding. Efterfølgende har den kommende 9. klasse

fra Gjerndrup friskole prøvet teknikken af på et gavlmaleri til deres klassebygning.

FORVANDLEDE BLOMSTER

Efter at alle elever havde været gennem alle 5 værksteder + det store skriftsnitværksted på Vejen Kunstmuseum hang der flotte botaniske billeder på opslagstavler over hele skolen. Jeg affotograferede så vidt muligt, hver eneste plante for sig, og påbegyndte det store arbejde med at konverterer alle fotos til vektorgrafik. Om fredagen blev alle de botaniske papirklips elementer som ikke havde fundet plads i floraen, forvandlet til masker før den store fastelavnsfest. En lille hilsen til Jens Lunds Forvandlede blomster.

Et udvalg af planter fra hvert værksted blev samlet sammen til en representativ tavle; Allium, Solanum, Brassica, Dendron og Porcea. Og et udvalg fra disse tavler indgik derefter i skolens nye navneskilte.

ALLIUM

SOLANUM

BRASSICA

DENDRON

POACEAE

EPILOG

Gennem samarbejdet med skolen fik jeg øjnene op for det markante istidsspor af geologisk materiale fra nord-øst der sammen med planter og fugle fra syd danner det meget smukke landskab ved Gamst Søenge; - og ikke mindst for løgspiret over kirken og den fascinerende baggrundshistorie. Ud af dette éne møde vokser nu en flora til Gamst-søenge, "et løg-spirs-herbarium" (læs andet steds i KOT om dette) og en uventet forbindelse til Søbygaard på Ærø:

Under en researchtur på øen op til støtte jeg for første gang på det der må være Caspar Markdanners halvbror Hertug Hans Den Yngre. Ud af denne forbindelse vokser i disse dage et keramisk værk til sommerudstillingen 2016, som handler om tilknytning til jorden, stedet, slægten og idéerne (se mere på SommerSkulptur Søby 2016 og læs om det alt sammen i næste nummer af KOT)

Mødet med Andst har kort sagt været meget inspirerende og bliver bare til mere og mere.

